
РЕЦЕНЗИИ

Рэцэнзіі

REVIEWS

Kaleta R. Polsko-białoruska lapsologia glottodydaktyczna. Warszawa : kated. Białorutenistyki, Wyd. Lingwist. Stosow., Univ. Warsz., 2015. 187 s.

Kaleta R. Polish-Belarusian glottodidactic lapsology. Warsaw : Dep. of Belarus. Studies, fac. of appl. linguist., Univ. of Wars., 2015. 187 p.

У пачатку 2015 г. выйшла з друку праца ліцэнцыянта кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта доктара навук Радаслава Калеты «Польска-беларуская глотадыдактычная лясалогія» (*Polsko-białoruska lapsologia glottodydaktyczna*). Выданне прысвечана апісанню і аналізу тыпаў памылак беларускамоўных студэнтаў пры вывучэнні польскай мовы, а таксама прычын гэтых памылак, шляхоў іх папярэджання і выпраўлення.

Даследчык Р. Калета распрацоўвае вельмі актуальны кірунак кантрастыўнай лінгвістыкі. У аичыннай лінгвадыдактыцы паралелі беларускай і польскай моў разглядалі А. Аксамітаў, М. Бірыла, У. Анічэнка, Г. Арашонкава, А. Булыка, І. Лучыц-Федарэц, А. Супрун, Л. Шакун, П. Шуба, Г. Цыхун, К. Гюлумянц, А. Кожынава, І. Кур'ян, А. Кіклевіч, А. Пацехіна, С. Важнік і інш. Але найбольш аналізаваліся пытанні дыялекталогіі, фанетыкі, лексікалогіі і фразеалогіі, граматычны аспект быў найменш асветленым.

Даследаванне заснавана на фактычным матэрыяле, сабраным падчас працы з беларускімі студэнтамі, якія вывучалі польскую мову. Аўтар аналізуе розныя глотадыдактычныя памылкі: фанетычныя, арфаграфічныя, лексічныя, словаўтваральныя і граматычныя. Даследчык спыняецца на асаблівасцях моўнай сітуацыі ў Беларусі, абумоўленых білінгвізмам, які, натуральна, праяўляецца пры вывучэнні польскай мовы. Блізкасць рускай і беларускай моў і роўнае валоданне імі навучэнцаў прыводзіць да таго, што часам бывае цяжка кваліфікаваць глотадыдактычную памылку як русізм ці беларусізм. Пры гэтым паланісты

адзначаюць пэўны лінгвістычны феномен моўных памылак беларусаў. Студэнты-беларусы, якія вывучаюць польскую мову, незалежна ад штодзённага карыстання беларускай ці рускай мовай, не могуць знайсці польскі адпаведнік, часцей падаюць выраз беларускі, а не рускі, бо ў іх свядомасці глыбока закадзіравана перакананне ў тым, што мова беларуская больш падобная да польскай, чым руская.

У сваім даследаванні Р. Калета дае агляд польскай навуковай літаратуры, прысвечанай моўным памылкам навучэнцаў падчас авалодання замежнай мовай. Цікавасць да гэтай праблемы паўстала ў 1960-х гг. і была выклікана практычнымі патрэбамі ўдасканалення метадыкі выкладання замежных моў. Асобныя раздзелы кнігі прысвечаны навукова-метадычным поглядам такіх даследчыкаў, як Ф. Груша, В. Чэнкоўскі, Г. Камароўска, А. Шульц, Г. Бялкоўска, Б. Качмарэк і інш. Аўтар крытыкуе састарэлыя метадычныя падыходы да кантынгенту навучэнцаў, якія авалодваюць польскай мовай як замежнай, як да ўніверсалазаванай асобы з Усходу. Адзначаецца неабходнасць нацыянальна арыентаваных падручнікаў польскай мовы асобна для рускіх, беларусаў і ўкраінцаў.

Другая глава даследавання прысвечана кантрастыўнаму аналізу беларускай і польскай моў. Аўтар акцэнтуюе ўвагу на тых асаблівасцях графікі, фанетыкі і граматыкі, якія могуць выклікаць цяжкасці пры навучанні беларусаў польскай мове. Гэтыя цяжкасці абумоўлены з'явамі адмоўнай інтэрферэнцыі, калі правілы роднай мовы механічна пераносяцца ў мову навучання.

Найбольшай навуковай і метадычнай каштоўнасцю вызначаецца трэцяя глава дапаможніка Р. Калеты. Тут падаецца тыпалогія моўных памылак беларускіх студэнтаў пры вывучэнні польскай мовы. Гэты падрабязны аналіз будзе карысным для выкладчыка (асабліва польскага паходжання) польскай мовы як замежнай. Падчас напісання манаграфіі Р. Калета выкарыстаў моўны матэрыял

з 270 пісьмовых прац рознага тыпу (лісты, эсэ, тэсты, экзаменацыйныя матэрыялы). Аўтар кантактаваў са 130 асобамі, якія вывучалі польскую мову ў розных установах адукацыі Польшчы і Беларусі. У суме былі прааналізаваны 515 моўных памылак (127 фанетычных, 142 арфаграфічных, 9 пунктуацыйных, 122 флексійных, 85 сінтаксічных, 4 словаўтваральных). Даследаванне Р. Калеты мае вялікае практычнае значэнне, паколькі дазваляе выявіць элементы фанетычнага, граматычнага і лексіка-семантычнага разыходжання паміж дзвюма мовамі, на што неабходна звяртаць асаблівую ўвагу ў працэсе навучання. Інтэрферэнцыя ў польскім пісьмовым і вусным маўленні студэнтаў-беларусаў на лексіка-семантычным узроўні адбываецца ў наступных кірунках: запазычанне ці калькаванне значэння беларускіх слоў на блізкія па форме польскія; калькаванне фразеалагічных зваротаў ці словазлучэнняў на блізкія па значэнні польскія звароты і словазлучэнні, скажэнне будовы словазлучэнняў і фразеалагізмаў; памылковае ўжыванне слоў ці выразаў як вынік недастатковага ведання ці разумення ўжытых слоў праз падабенства іх па гучанні з беларускімі лексемамі, іх выкарыстанне ў неадпаведным кантэксце; памылкі, якія ўзнікаюць у выніку словаўтваральных асацыяцый. Граматычны аналіз паказаў, што самымі нестабільнымі з’яўляюцца валентнасныя адносіны дзеяслоўнага выказніка з іменнымі словамі і словазлучэннямі, якія выступаюць у ролі дапаўнення, прамога ці ўскоснага. Найбольшая колькасць парушэнняў валентнасных сувязей прыходзіцца на прыназоўнікава-склонавае кіраванне. Такім чынам, неабходна звяртаць асаблівую ўвагу на запамінанне студэнтамі сінтаксічных канструкцый.

Засваенню лексікі і граматыкі польскай мовы садзейнічае іх блізкасць да ладу беларускай мовы, на што павінны арыентавацца аўтары вучэбных дапаможнікаў для беларусаў. Фарміраванне граматычнай кампетэнцыі ў навучэнцаў дасягаецца праз выкананне практыкаванняў, накіраваных у першую чаргу на супастаўленне блізкіх граматычных з’яў у польскай і беларускай мовах.

Лексічная кампетэнцыя фарміруецца праз выкананне практыкаванняў, дзякуючы якім адпрацоўваюцца адрозныя ад беларускіх элементы польскага словаўтварэння, лексіка-граматычнай семантыкі і спалучальнасці, калі адна і тая ж думка ў польскай і беларускай мовах выражаецца рознымі сродкамі. Навучэнцы павінны атрымаць навыкі падбору адэкватных польска-беларускіх эквівалентаў лексічных адзінак і словазлучэнняў, у тым ліку фразеалагічнага характару, пазнаёміцца са з’явамі міжмоўнай аманіміі (так званыя ўяўныя сябры перакладчыка).

Манаграфія Р. Калеты мае на мэце прэзентацыю памылак як з’явы пазітыўнай (на суперак пануючаму стэрэатыпу). Моўная (глотадыдактычная) памылка – важная крыніца інфармацыі для выкладчыка. Яна паказвае, якія праблемы могуць напаткаць студэнта пры вывучэнні замежнай мовы. У выніку выкладчык можа зрабіць навучанне больш эфектыўным. Трэба спадзявацца, што даследаванне Р. Калеты знойдзе прыхільнікаў сярод паланістаў і беларусістаў не толькі ў Польшчы, але і ў Беларусі. Аўтар прапанаваў арыгінальную навуковую канцэпцыю і адкрытую даследчыцкую пазіцыю, новы падыход да выкладання польскай мовы беларускамоўным навучэнцам.

В. У. Барысенка,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Ludovít Štúr. Jazykovedné dielo / Ľ. Kralčák a kol. 2 doplnené a upravené vydanie. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2015. 592 s.

Ludovít Štúr. Linguistic works / Ľ. Kralčák, et al. 2nd augment. and revis. ed. Nitra : University of Constantine the Philosopher in Nitra, 2015. 592 p.

У Славакіі 2015 год быў абвешчаны Годам Людавіта Штура (1815–1856) – палітыка, філосафа, гісторыка, публіцыста, педагога, пісьменніка і лінгвіста. Адкрыццё новай бібліятэкі ў г. Прэшава, урачыстае пасяджэнне Нацыянальнай Рады Славацкай Рэспублікі, разнастайныя навуковыя канферэнцыі і конкурсы творчых прац сярод моладзі, тэатральныя пастаноўкі, канцэрты і выставы па ўсёй краіне і за яе межамі, дзясяткі тэматычных матэрыялаў у СМІ і новых кніжных

публікацый – так славакі адзначылі 200-годдзе з дня нараджэння выбітнага дзеяча славацкага нацыянальнага адраджэння. У Славакіі даўно існуе сапраўдны «культ асобы» Людавіта Штура, пра што сведчаць шматлікія помнікі, мемарыяльныя шыльды, музеі, творы мастацтва, прысвечаныя яму, дзясяткі вуліц, плошчаў, паркаў і ўстановаў, якія носяць імя Штура. Ёсць нават горад Штурава і браціслаўская сетка кавярняў *Štúr Café*...

І такая любоў зусім не беспадстаўная, бо пералічыць усе заслугі гэтай сапраўды неардынарнай асобы перад славацкім народам немагчыма: Людавіт Штур быў лідарам і ідэйным натхняльнікам славацкага нацыянальнага адраджэння 1830–50-х гг., стваральнікам першай славацкай палітычнай газеты «*Slovenskje národňje novini*» з літаратурным дадаткам «*Orol tatránski*»,